



Mirosław Tokarz

doktorant, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie; członek Pruszkowskiego
Towarzystwa Kulturalno-Naukowego

Artur Ochał, *Tarcza II Rzeczypospolitej. Korpus Ochrony Pogranicza 1924–1939*

[Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2018,
440 s.]

Najnowsza książka Artura Ochała poświęcona jest żołnierzom Korpusu Ochrony Pogranicza, formacji, która chroniła granice II Rzeczypospolitej przed zbrojnymi provokacjami ze strony sowieckich dywersantów i litewskich bojówek¹. Ta obszerna monografia ukazuje całość dziejów KOP na tle historii wojskowej i społecznej nowo powstałego państwa².

Książkę otwiera zwięzły rozdział poświęcony walce zbrojnej o utrzymanie granic II RP. W rozdziale drugim autor przedstawił problemy ochrony granic oraz proces tworzenia formacji granicznych. Zwraca uwagę bardzo rzeczowa i uporządkowana narracja przedstawiająca początki polskich służb granicznych. Geneza, utworzenie

¹ Niektóre aspekty dziejów Korpusu Ochrony Pogranicza zostały już opracowane w rodzimej historiografii. Zob. m.in.: M. Jabłonowski, J.R. Prochwicz, *Wywiad Korpusu Ochrony Pogranicza 1924–1939*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2004; J.R. Prochwicz, *Formacje Korpusu Ochrony Pogranicza w 1939 roku*, Neriton, Warszawa 2003; *Korpus Ochrony Pogranicza 1924–1939*, oprac. M. Jabłonowski, Uniwersytet Warszawski, Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku, Warszawa–Pułtusk 2001 (O Niepodległą i Granice, t. 4).

² A. Ochał wcześniejsze prace poświęcił działaniom Korpusu na Suwalszczyźnie. Zob. A. Ochał, *Batalion Korpusu Ochrony Pogranicza „Suwałki” 1927–1939*, Muzeum Okręgowe w Suwałkach, Suwałki 2009; idem, *Słownik oficerów i chorążych Korpusu Ochrony Pogranicza w Suwałkach (1929–1939)*, Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe, Suwałki 2009.

i działalność KOP są przedmiotem obszernego rozdziału trzeciego. Analizując trudną sytuację na granicach ze Związkim Radzieckim i Litwą, autor ilustruje wywód serią unikatowych fotografii przedstawiających taktykę i techniczne środki zabezpieczania granicy. Najobszerniejszy, liczący blisko 200 stron rozdział czwarty zawiera szczegółowy opis struktury i zadań wykonywanych przez służby i pododdziały Korpusu. W tej części książki miłośników historii wojskowości pozytywnie zaskoczy precyzyjne przedstawienie założeń taktyki oraz wykaz uzbrojenia. Rozdział pozwala lepiej zrozumieć funkcję KOP, różnie przedstawianą dotąd w historiografii: zadaniem Korpusu była mianowicie ochrona granic, a nie ich obrona. Do najbardziej znaczących fragmentów rozdziału należy opis działania służby łączności Korpusu. Oprócz własnej sieci telefonicznej, łączniściowcy wykorzystywali państwowego telegrafy i telefony oraz utrzymywali w gotowości środki alternatywne – konnych, rowerowych i motocyklowych łączników, gołębie pocztowe oraz psy meldunkowe. Spore zainteresowanie czytelnika powinien budzić realistyczny opis codzienności Korpusu, zilustrowany zdjęciami przedstawiającymi służbę oraz sceny z życia prywatnego żołnierzy. Ostatni rozdział poświęcony jest problematyce składu społecznego Korpusu, a także losów żołnierzy KOP po klęsce wrześniowej. Opisy wojennych i powojennych, często tragicznych losów żołnierzy, choć krótkie, robią wrażenie i stanowią o intensywności końcowych partii książki. Nie zostało jednak uzasadnione, dlaczego wątek ten poprzedziły rozważania na temat społecznego składu korpusu, analiza taka powinna znaleźć się w jednym z początkowych rozdziałów.

Książka, nad którą autor pracował przeszło dwa lata, zawiera nie tylko narrację o przeszłości – dzieje formacji zostały udokumentowane również zdjęciami, pozytkanymi dzięki żmudnym staraniom autora z archiwów prywatnych, zbiorów rodzinnych i kolekcjonerskich. Nie było dotychczas w polskim piśmiennictwie historycznym równie bogatej w faktografię oraz archiwalia fotograficzne książki przedstawiającej Korpus Ochrony Pogranicza. Napisana z pasją i znakomitą pod względem edytorskim *Tarcza II Rzeczypospolitej* jest jedną z ważnych publikacji Instytutu Pamięci Narodowej przygotowanych z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości.